

JANUSZ DYL SAC

Lublin

ZASADY FORMACJI W STOWARZYSZENIU APOSTOLSTWA KATOLICKIEGO ORAZ ICH ZASTOSOWANIE W WYŻSZYM SEMINARIUM DUCHOWNYM W OŻAROWIE MAZOWIECKIM (1945-1993)

Zagadnienie formacji członków Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego na każdym stopniu życia „zakonnego” było jednym z ważniejszych zadań dla kolejnych kapituł (zebrań) generalnych, zarządów generalnych i prowincjalnych. Do zakończenia II wojny światowej nie zdołano wypracować „zasad formacji”. Jednak narodziły się różne tradycje i doświadczenia, które należało zebrać i opracować w jednym wspólnym „podręczniku”

Zagadnieniem ściśle pallotyńskiej formacji zajmowała się IV Kapituła Generalna, która rozpoczęła swoje obrady 28 października 1919 r. Na VI Kapitułę, rozpoczętej 15 maja 1931 r., mistrzom nowicjatów i ojcom duchownym polecono, aby wydali podręcznik ascezy pallotyńskiej. Natomiast VII Kapituła (1937) zwróciła uwagę na formację pallotyńską¹

Swoje zasady wychowania opracował Ruch Apostolski z Szensztat², założony przez ks. Józefa Kentenicha SAC³ w postaci tzw. ascezy organicz-

¹ C. H o f m a n n SAC, *De Capitulis Generalibus in historia Societatis*, „Acta Societatis Apostolatus Catholici” 4(1958-1961), s. 257-258.

² E. M o n n e r j a h n SAC, *Szensztat*, Warszawa 1992; A. B ł a w a t SAC, *Z działalności współczesnego laikatu (Dzielo z Schönstatt)*, „Collectanea Theologica” 49(1979), fasc. 2, s. 137-144; E. W e r o n SAC, *Ruch Apostolski z Schönstatt*, „Collectanea Theologica” 60(1990), fasc. 2, s. 107-121. Zob. E. M a n n e r j a h n, *Pater Joseph Kentenich. Ein Leben für die Kirche*, Vallendar 1975; U. E s t e b a n, *Nazywają go Ojcem. Życie i dzieło ojca Kentenicha*, [b.m. 1991].

³ Józef Kentenich urodził się w Gymnich k. Kolonii (Niemcy) 18 listopada 1885 r. Po zakończeniu nauki w szkole podstawowej (1891-1899) zgłosił się do pallotyńskiego Niższego

nej⁴ Ruch ten swoim zasięgiem objął także Polską Prowincję Stowarzyszenia⁵

Na poziomie Polskiej Prowincji Chrystusa Króla szczególnie problem ten nabrał aktualności po zakończeniu II wojny światowej, kiedy w latach pięćdziesiątych zgłosili się liczni kandydaci do życia w Stowarzyszeniu, czy to na księdza, czy na brata. A ponieważ życie kapłana i brata nie kończy się w dniu wiecznej konsekracji, dlatego zastanawiano się nad formacją ciągłą. Przyjęcie jakichś norm formacyjnych było więc koniecznością, tym bardziej, że zaproponowaną przez Ruch Apostolski z Szentsztat wspomnianą „ascezę organiczną” nie wszyscy pallotyni, także polscy, akceptowali. Najwięcej zastrzeżeń miano do tego, że mało w tego typu ascezie uwzględnia się działania łaski Bożej, a dużo w niej naturalizmu⁶

Drugi Sobór Watykański w dekrecie o formacji kapłańskiej podkreślił, że „formacja alumnów zależy zarówno od mądrych przepisów, jak też

Seminarium Duchownego w Ehrenbreitstein. Dnia 24 września 1904 r. rozpoczął nowicjat u pallotynów. Studia filozoficzno-teologiczne odbywał w Limburgu. 8 lipca 1910 r. otrzymał święcenia kapłańskie z rąk wikariusza apostolskiego w Kamerunie bpa Henryka Vietera SAC. Przez rok uczył łaciny i niemieckiego w Ehrenbreitstein, a następnie do 1919 r. był ojcem duchownym w Wyższym Seminarium Duchownym w Vallendar. W 1919 r. decyzją przełożonych zajął się pracą wyłącznie dla Ruchu Apostolskiego.

Ze względu na krytyczne odnośnienie się do nazizmu hitlerowskiego jego osobą zajęło się gestapo już trzy lata przed wybuchem wojny. Ostatecznie 20 września 1941 r. został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau, gdzie szerzył idee Ruchu wśród więźniów wielu narodowości, w tym wśród duchowieństwa polskiego (Por. F. K o r s z y ń s k i, *Jasne promienie w Dachau*, Poznań 1985², s. 188; I. J e ż, *Błogostawcie Pana światło i ciemności*, Koszalin 1993, s. 50). Doczekał wyzwolenia. 20 maja 1945 r. ponownie zjawił się w Szentsztat. Z powodów kontrowersji odnośnie do jego osoby i do Ruchu nastąpiły dwie kolejne wizytacje kanoniczne, w wyniku których przestał być kierownikiem Ruchu, a decyzją przełożonego generalnego pallotynów został wysłany do Stanów Zjednoczonych. Tam pracował duszpastersko wśród emigrantów niemieckich w latach 1951-1965. Pół roku wcześniej, bo 6 października 1964 r., papież Paweł VI na podstawie trzeciej wizytacji postanowił oddzielić Ruch Szentsztacki od Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego. Ks. Kentenich zmarł 15 września 1968 r.

⁴ Zob. H. S c h m i d t SAC, *Organiczna asceza*, Ząbkowice Śląskie 1959 (mps). Por. Z. C z a j a, *Wychowanie jako spotkanie*, Poznań 1994; P. J a n o w s k i, *Rozwój Dzieła Szentsztackiego w Polsce (1922-1996)*, Lublin 1996, s. 41-42.

⁵ Zob. *Ruch Apostolski*, pod red. A. Urbana SAC, Ząbkowice Śląskie 1980 (mps); A. U r b a n SAC, *Dzieło ks. Kentenicha w Polsce*, Ząbkowice Śląskie 1980 (mps); t e n ż e, *Moje wspomnienia – jako budowniczy pomostów*, Ząbkowice Śląskie 1981 (mps); t e n ż e, *Dzieło szentsztackie w Polsce 1931-1983*, Ząbkowice Śląskie 1983 (mps); J a n o w s k i, dz. cyt., s. 44-67.

⁶ Relacja przekazana autorowi przez ks. Tadeusza Glińskiego SAC, Ołtarzew, 21 stycznia 1992 r.

w mierze najwyższej od odpowiednich wychowawców” (DFK 5). Napisał o tym ks. generał Wilhelm Möhler SAC w swoim liście z 29 czerwca 1961 r. Podał on główne elementy wychowania pallotyńskiego⁷ Określono, że zasadą fundamentalną wychowania jest urabianie kandydatów i członków, aby byli zdolni żyć i pracować ściśle wedle wymagań Stowarzyszenia. Zasada ta obowiązuje tak wychowawców, jak i wychowywanych. Cel ten będzie niemożliwy do osiągnięcia, jeżeli jedna lub druga strona nie jest przepojona duchem pallotyńskim, gdyż – jak stwierdził papież Pius XI – członkowie na wzór synów najlepszych skierują swoje pragnienia i myśli ku temu, aby zachować cześć dla Ojca Przedwiecznego, strzegąc przepisów i przejmując się jego duchem⁸

Dalej wychowanie powinno dążyć do harmonijnego kształtowania i doskonalenia całego człowieka. To podkreślenie, zdaniem Generała, jest ważne wobec tendencji „angelizmu”, czyli troski wyłącznie o stronę duchową. Tymczasem łaska udoskonala naturę, dlatego należy zadbać o naturalną uczuciowość. Stąd Pius XI w swoim dokumencie *Divini illius Magistri* z 31 marca 1929 r. pisze wprost, że „cały człowiek ma być wychowywany taki jaki jest”⁹ Zasadę tę potwierdził papież Jan XXIII, cytując stare powiedzenie, że „w zdrowym ciele zdrowy duch”¹⁰ Ciało również należy rozwijać i doskonalić, zachowując właściwą hierarchię wartości, bo jest „narzędziem duszy”

Przedmiotem wychowania jest człowiek nie tylko naturalnie uszlachetniony, ale człowiek Boży. Dlatego chrześcijańskie wychowanie zmierza do tego, aby przy współdziałaniu łaski Bożej urobić człowieka na rzeczywistego i doskonałego chrześcijanina, aby sam Chrystus w nim działał. Sam Wincenty Pallotti powiedział, że jedyną regułą dla niego i jego synów duchowych jest „*regula fundamentalis*”, czyli Jezus Chrystus, Jego słowa i Jego czyny¹¹

Wychowanie powinno zmierzać do tego, aby wychowywany sam z siebie pragnął się uświęcać, aby miał najlepszą wolę osiągnięcia prawdziwego

⁷ W M ö h l e r, *Wszystkim Drogim Współbraciom pozdrowienie w Panu! (List Najprzewielebniejszego Księdza Generała)*, „Wiadomości Polskiej Prowincji Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego” (dalej: Wiad. PP. SAK) 1961, nr 4, s. 108-122.

⁸ P i u s XI, *Unigenitus Dei Filius* z 19 III 1924. Por. M ö h l e r, dz. cyt., s. 109.

⁹ Cyt. za: M ö h l e r, dz. cyt., s. 110.

¹⁰ Tamże, s. 111.

¹¹ Tamże, s. 112.

postępu. Postęp ten jednak wymaga, aby człowiek dobrowolnie współdziałał z łaską Bożą¹²

Istotną cechą wychowania pallotyńskiego było i pozostaje jak najlepsze przygotowanie do apostołstwa. Studia powinno się ustawić na formowanie apostołów, napelnionych takim duchem, jaki miał św. Wincenty Pallotti. Podstawowym zaś hasłem są słowa św. Pawła, że „Miłość Chrystusa przynagła nas” Te słowa powinny stanowić siłę napędową dla prawdziwego pallotyńca¹³

Jeszcze szerzej traktowało o tym przemówienie ks. Möhlera SAC, wygłoszone na rozpoczęcie Zjazdu Wychowawczego, które się odbywało w Rzymie w dniach od 1 lutego do 15 marca 1963 r.¹⁴

Najprzew[ielebniejszy] Ksiądz generał Wojciech Turowski – powiedział ks. Möhler – swego czasu ustanowił komisję do tego przeznaczoną i wezwał do Rzymu księży biegłych w sprawach wychowania i Stowarzyszenia, aby ułożyli „podręcznik wychowania” Na nieszczęście powstały wielkie trudności i chociaż zjazd ten dał bardzo dobre wyniki, to jednak zamierzenia nie zostały całkowicie osiągnięte. Okoliczności zdawały się nawet wskazywać na jakąś moralną niemożliwość dalszego postępu.

Również i w następnych latach podejmowano wiele i ważnych prób, które jednak nie dawały pomyślnych wyników. Ostatnio kapituła generalna w roku 1959 potwierdziła decyzję poprzedniej kapituły i przynaglała oraz poleciła nowemu zarządowi generalnemu, aby dołożył wszelkich starań, mających na celu ułożenie „podręcznika wychowania” Chciała, aby jak najprędzej ustanowiono w tym celu jakąś komisję, co rzeczywiście się stało. Członkami tej komisji zostali mianowani ks. Franciszek Bogdan, sekretarz generalny, jako przewodniczący [z Polskiej Prowincji – J. D.]; ks. Alojzy Fechtig, radca generalny, i ks. Franciszek Dały¹⁵

Przed Soborem Watykańskim II starania szły nie tylko w kierunku ujednoczenia ogólnych wytycznych, które dotyczyły głównych etapów procesu formacyjnego¹⁶ Zarządy generalne zostały do tego zobligowane przez kolejne kapituły generalne w latach 1947, 1953 i 1959. Należy zaznaczyć,

¹² Tamże, s. 114.

¹³ Tamże, s. 118.

¹⁴ Zob. *Przemówienie Najprzew[ielebniejszego] Księdza Generała na rozpoczęcie Zjazdu Wychowawczego u Św. Zbawiciela na Falach w dniach od 1 lutego do 15 marca 1963 r.*, „Wiad. PP SAK” 1963, nr 5, s. 180-187. Por. [b. a.], *Pierwszy Zjazd Wychowawczy w Stowarzyszeniu*, tamże, s. 189-193.

¹⁵ [b. a.], *Pierwszy Zjazd Wychowawczy w Stowarzyszeniu*, s. 180-182.

¹⁶ Tamże, s. 182. Zob. J. K o r y c k i S A C, *Wprowadzenie do ogólnych wytycznych formacji w Okresie Wstępnym*, „Wiad. PP. SAK” 1987, nr 6, s. 279.

że podkreślając jedność normń mniej troszczono się o uwzględnianie różnic kulturowych¹⁷

Tekst „podręcznika” pisał ks. Franciszek Bogdan SAC i ks. Franciszek Moccia SAC z prowincji włoskiej, a systematycznie do druku opracowywał pallotyń niemiecki ks. Schulte¹⁸

Efektom starań zmierzających do ujednoczenia formacji było *Ratio educandi Societatis Apostolatus Catholici*, podpisane przez wspomnianego generała 1 lipca 1963 r., a więc już w czasie trwania Soboru Watykańskiego II i w kilka miesięcy po kanonizacji św. Wincentego Pallottiego¹⁹ „Podręcznik ten – jak pisze aktualny znawca problematyki formacyjnej, ks. Jan Korycki SAC – zgodnie z ówczesnymi wymaganiami, ma charakter przede wszystkim prawny. Opracowany został bardzo dokładnie i szczegółowo. Chociaż zmieniły się czasy i patrzanie Kościoła na formację, w *ratio educandi* z 1963 r. możemy znaleźć wiele wskazań, aktualnych także i obecnie. Możemy być dumni, że Stowarzyszenie w czasach przedsoborowych opracowało taki podręcznik”²⁰

Drugi Sobór Watykański ustawił cały proces formacyjny w innej perspektywie, dostosowując go do nowych wymogów pastoralnych. Dążąc do ujednoczenia formacji, Sobór zalecił zachowanie jej różnorodności w poszczególnych krajach i kulturach (por. DFK 1)²¹ Nie znaczy to jednak, że Kościół przekreślił dorobek poprzednich pokoleń.

Odnowa w zakresie formacji kapłańskiej – pisze ks. Smoleński – ma charakter wyraźnie ewolucyjny, a nie rewolucyjny, i podane przez dekret wskazania idą po linii dalszego rozwoju i akomodacji stosowanych dotąd metod wychowawczych do dzisiejszych potrzeb i warunków. Nowość wytycznych soborowych w tym zakresie polega przede wszystkim na uwypukleniu i silniejszym zaakcentowaniu tych elementów formacji kapłańskiej, których szczególnie wymaga współczesna praca duszpasterska, a które to czynniki mniej były dotychczas zaznaczane²²

¹⁷ Tamże.

¹⁸ M ö h l e r., dz. cyt., s. 183.

¹⁹ Zob. Dekret „Ogłoszenie i zatwierdzenie Podręcznika Wychowania S.A.C. „Wiad. PP SAK” 1963, nr 5, s. 188.

²⁰ K o r y c k i, *Wprowadzenie do ogólnych wytycznych formacji*, s. 279-280.

²¹ Por. S. S m o l e Ń s k i, *Wprowadzenie do Dekretu o Formacji Kapłańskiej*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1967, s. 281.

²² Tamże.

Problemem formacji członków Stowarzyszenia w okresie postkoncylialnym zajęła się Nadzwyczajna Kapituła Generalna na przełomie 1968 i 1969 r.²³ Wyraźnie miano na myśli opracowanie nowego *ratio educandi* i nowego *ratio studiorum*. Wspomniana Kapituła poleciła, aby w poszczególnych regiach i prowincjach wypracowano własny styl i program formacji. Powstały w ten sposób programy formacyjne, które zostały opracowane na piśmie i zatwierdzone przez Zarząd Generalny, przedstawione na kongresie wychowawców w Rzymie w 1982 r.²⁴ albo też przesłane do generalatu w 1985 r., a przedstawione na spotkaniu dyrektorów okresu wstępnego w Rzymie w dniach 6-20 lutego 1986 r.²⁵ Jeden z obszernych dokumentów na temat formacji dotyczył Polskiej Prowincji i został w streszczeniu zamieszczony w urzędowym organie Stowarzyszenia pt. *Principi della formazione della Provincia Polacca della Società dell'Apostolato Cattolico*²⁶

Dnia 20 marca 1987 r. Rada Generalna zatwierdziła *Ogólne wytyczne formacji w okresie wstępnym*, a następnie na posiedzeniu 9 czerwca 1989 r. *Wytyczne formacji kapłańskiej studentów filozofii i teologii w Stowarzyszeniu Apostolstwa Katolickiego*²⁷

Problemem wychowania na gruncie całego Stowarzyszenia zajęli się też ks. Witold Zdaniewicz SAC, który napisał dwa artykuły: *Wychowanie do apostołstwa w SAC w duchu bł. Wincentego Pallottiego*²⁸ i *Wychowanie do apostołstwa w SAC w duchu błogostawionego Założyciela*²⁹ Niektóre kwestie pedagogiczne podjął wspomniany ks. Franciszek Bogdan SAC w artykule pt. *Wychowanie pallotyńskie: elementy prawne, ascetyczno-moralne i psychologiczne*³⁰

Jak wspomniano, tematyka wychowawcza czy – używając nowszej terminologii – formacyjna przewijała się podczas kolejnych kapituł provin-

²³ Por. *Dokumenty Nadzwyczajnej Kapituły Generalnej (XII) 1968/69*, „Nasza Formacja” nr 2 i 3. Por. K o r y c k i, *Wprowadzenie do ogólnych wytycznych formacji*, s. 280.

²⁴ Zob. R. F o r y c k i SAC, *Kongres Wychowawców Pallotyńskich w Rzymie*, „Wiad. PP. SAK” 1982, nr 2, s. 36-42; t e n ż e, *Model pallotyńska jako cel formacji pallotyńskiej (Referat na Kongres Wychowawców Pallotyńskich w Rzymie)*, „Wiad. PP. SAK” 1982, nr 3, s. 85-102. Por. K o r y c k i, *Wprowadzenie do ogólnych wytycznych formacji*, s. 280.

²⁵ Zob. K o r y c k i, *Wprowadzenie do ogólnych wytycznych formacji*, s. 280.

²⁶ 1984, nr 10, s. 187-188.

²⁷ Zob. anonimowe *Wprowadzenie do: Stowarzyszenie Apostolstwa Katolickiego. Wytyczne formacji kapłańskiej studentów filozofii i teologii*, Rzym 1989, s. 4.

²⁸ „Wiad. PP. SAK” 1961, nr 1, s. 2-9.

²⁹ Tamże, nr 5, s. 158-164.

³⁰ „Wiad. PP. SAK” 1960, nr 6, s. 205-218.

cialnych, w listach kolejnych polskich prowincjałów, a także podczas dni skupienia i różnego rodzaju zjazdów. Dla przykładu szerzej zostanie tutaj potraktowany dzień skupienia wychowawców pallotyńskich, który odbył się w Ołtarzewie w dniach od 1 do 3 marca 1960 r.³¹ Dniu skupienia, na którym stawili się wszyscy rektorzy domów wychowawczych, magistrowie nowicjatów, ojcowie duchowni, prefekci alumnów, profesorowie Wyższego Seminarium Duchownego Stowarzyszenia w Ołtarzewie³², niektórzy spowiednicy, przewodniczył sam prowincjał ks. Eugeniusz Weron SAC. Jako temat główny i jedyny wybrano metody pedagogiki ideału osobistego w ramach ascezy organicznej³³ Sama asceza organiczna – o czym wspomniano – była bardzo kontrowersyjnie odbierana przez pallotyńców jako kierunek formacyjny. Niemniej jednak stosowanie pedagogiki ideału osobistego zaleciła Kapituła Prowincjalna w 1952 r.³⁴

Zaledwie do użytku wszedł *Ratio Educandi Societatis Apostolatus Catholici* z 1 lipca 1963 r., już wkrótce należało dostosować formację na wszystkich poziomach do wytycznych Soboru Watykańskiego II. Stąd Rada Prowincjalna zadbała o opracowanie wytycznych formacji w duchu sobo-

³¹ Anonimowe sprawozdanie pt. *Dni Skupienia Wychowawców*, „Wiad. PP. SAK” 1960, nr 2, s. 72-77.

³² Wyższe Seminarium Duchowne Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego zostało wybudowane we wsi Ołtarzew k. Ożarowa Mazowieckiego pod Warszawą. Po wojnie, w latach sześćdziesiątych, granice Ożarowa przesunięto i Seminarium znalazło się w obrębie miasta. Popularnie nadal mówi się o Seminarium ołtarzewskim.

³³ Zob. przypis 4. Asceza organiczna to jedna z metod wychowania człowieka według zasad humanizmu chrześcijańskiego. Mocno akcentuje stronę psychologiczną, polegającą na całościowym ujmowaniu człowieka i jego życia ascetycznego. Odbywa się to zgodnie z kilkoma prawami, jak: prawo integralności organicznej (dążyć do rozwoju wszystkich czynników organizmu); prawo organicznego udzielania się (rozwój lub uszkodzenie któregoś elementu organizmu wpływa na całego człowieka (por. 1 Kor 12, 26), który winien dążyć do pełnego zjednoczenia siebie i do zjednoczenia z Bogiem); prawo stopniowego przyrostu (poszczególne składniki organizmu rozwijają się równocześnie, ale nierównomiernie (A. Ł u k i e w s k i, *Dzieje Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego w Polsce*, [Gdańsk 1958], s. 494-495. Por. C z a j a, dz. cyt., s. 52-61) oraz prawo zadomowienia i organizm więzi (zrozumieć i zaakceptować obszar świata, który jest udziałem danego człowieka w porządku naturalnym i nadprzyrodzonym, aby zamieszkać w nim w pełni świadomie oraz aby być zdolnym pomagać innym w zadomowieniu). *Referat o. Henryka Szymańskiego wygłoszony 30 sierpnia 1985 r. w Świdrze*, w: *Bądźcie wierni charyzmatowi Założyciela dla dobra całego Kościoła. Ruch Szemstzacki i jego Założyciel w oczach współczesnego Kościoła (Przemówienia Ojca Świętego, księży kardynałów, księży biskupów, kazania, referaty)*, pod red. H. Szymańskiego, Józefów 1986, s. 77-90 (mps). Por. J a n o w s k i, dz. cyt., s. 42.

³⁴ *Dni Skupienia Wychowawców*, s. 72.

rowym i do aktualnych potrzeb Stowarzyszenia. W tym celu 27 marca 1973 r. powołano do istnienia prowincjalną komisję studiów i wychowania, która miała dwa podstawowe zadania: 1. Dokonanie rozeznania zgodności wprowadzonych zmian z normami soborowymi, dokumentami Stolicy Apostolskiej, nowym prawodawstwem Stowarzyszenia oraz wskazaniem Episkopatu Polski; 2. Dostosowanie dokumentów normujących proces nauczania i wychowania w Stowarzyszeniu do potrzeb Prowincji. Dotyczyło to w szczególności takich dokumentów, jak *Ratio studiorum Provinciae Poloniae SAC* oraz *Ratio educandi SAC*³⁵

W celu usprawnienia pracy powołanej do życia komisji studiów i wychowania podzielono się na dwie podkomisje: studiów, której przewodniczył ks. Witold Zdaniewicz SAC, i wychowania, pod przewodnictwem ks. Jana Koryckiego SAC. Na czele całej komisji stał do 12 września 1976 r. ks. Eugeniusz Weron SAC, a od tej daty ks. Franciszek Bogdan SAC³⁶

Rada prowincjalna po zapoznaniu się z „zasadami formacji” na posiedzeniu w dniu 22 grudnia 1979 r. postanowiła je przyjąć i przedstawić do zatwierdzenia Radzie Generalnej. Ta ostatnia zatwierdziła „zasady” 2 sierpnia 1980 r. na sześć lat³⁷ Na podkreślenie zasługuje fakt, że Polska Prowincja jako pierwsza w Stowarzyszeniu doczekała się takiego opracowania³⁸

Zasady formacji zostały podzielone na pięć rozdziałów i w 182 punktach zajmują się: formacją przed wstąpieniem do stowarzyszenia, okresem wstępnym, formacją w wyższym seminarium duchownym, junioratem braci i formacją permanentną. Po przyjęciu *Zasad formacji* nastąpiło dalsze wgłębianie się w treść i znaczenie dokumentu. Celom tego służyły zjazdy wychowawców czy moderatorów³⁹ oraz ustanowienie kolejnych Komisji

³⁵ Zob. J. K o r y c k i SAC, *Formacja członków Polskiej Prowincji SAK. Koncepcja formacji w ujęciu Prowincjalnej Podkomisji Wychowania*, „Wiad. PP. SAK” 1977, nr 4, s. 43.

³⁶ Tamże.

³⁷ Zob. artykuł streszczający *Zasady formacji*: J. K o r y c k i SAC, *Zasady formacji Polskiej Prowincji Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego*, „Wiad. PP. SAK” 1981, nr 1 s. 5. Por. K i e t l i ń s k i, *Do wszystkich Wychowawców*, s. 4. Maszynopis powielany pt. *Zasady formacji* (Warszawa 1980) otrzymali wszyscy odpowiedzialni za formację w Polskiej Prowincji Stowarzyszenia.

³⁸ Por. K i e t l i ń s k i, *Do wszystkich Wychowawców*, s. 4.

³⁹ Zob. [b. a.], *Zebranie Moderatorów Prowincji*, „Wiad. PP. SAK” 1983, nr 2, s. 119; E. D a n i e l SAC, *Spotkanie moderatorów Polskiej Prowincji SAK*, „Wiad. PP. SAK” 1984, nr 2, s. 81-82; J. P i e r z c h a l s k i SAC, *Zebranie wychowawców Polskiej*

ds. Formacji⁴⁰ Należy zaznaczyć, że o sprawach formacji w Stowarzyszeniu była mowa w każdym kolejnych „sprawozdaniach” lub „relacjach” prowincjała ze stanu Polskiej Prowincji⁴¹ Ponadto opracowywano zagadnienia formacyjne naukowo⁴²

W czasie zebrania prowincjalnego Polskiej Prowincji Chrystusa Króla, które odbyło się w dniach od 27 do 31 grudnia 1988 r. w Ołtarzewie, ks. prowincjał Czesław Parzyszek SAC zaznaczył m.in., że „zasady” ulegną kolejnym zmianom, ponieważ należy uzgodnić je z nowym kodeksem prawa kanonicznego oraz nowymi wytycznymi, opracowanymi tak przez konferencję Episkopatu Polski, jak i przez zarząd generalny Stowarzyszenia⁴³

Silny impuls tego rodzaju działaniom nadały co najmniej trzy dokumenty: Kongregacji ds. Instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego pt. *Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych*⁴⁴, Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego pt. *Na wspólnej drodze wspólna*

Prowincji SAK w 150-lecie ZAK, Wiad. PP. SAK” 1985, nr 3, s. 135-140; t e n ż e, *Sprawozdanie z zebrania wychowawców pallotyńskich Polskiej Prowincji*, „Wiad. PP. SAK” 1986, nr 5, s. 290-292; F. G o m u ł c z a k SAC, *Zebranie Wychowawców Polskiej Prowincji SAK*, „Wiad. PP. SAK” 1989, nr 6, s. 235; t e n ż e, *Zebranie wychowawców Polskiej Prowincji SAC*, Wiad. PP. SAK” 1990, nr 12, s. 494-495.

⁴⁰ Jedno z zaleceń Zebrania Prowincjalnego z 1982 r. brzmiało: „Zebranie Prowincjalne zaleca Zarządowi Prowincjalnemu powołanie Prowincjalnej Komisji do spraw Wychowania jako stałego organu koordynującego proces formacji podstawowej i stałej” („Wiad. PP. SAK” 1983, nr 9, s. 353-354). Zob. *Dekret powołania i ustanowienia Komisji do spraw Formacji przy Zarządzie Prowincjalnym Polskiej Prowincji SAK*, „Wiad. PP. SAK” 1988, nr 3, s. 115-116.

⁴¹ Np. H. K i e t l i ń s k i SAC, *Sprawozdanie Księdza Prowincjała ze stanu Prowincji, przedstawione na Zebraniu Prowincjalnym, które odbyło się w Ołtarzewie w dniach 27-31 grudnia 1982 roku*, Wiad. PP. SAK” 1983, nr 1, s. 14-21; Cz. P a r z y s z e k SAC, *Relacja Prowincjała o stanie Prowincji Chrystusa Króla na Zebranie Prowincjalne (za okres od stycznia 1983 do kwietnia 1986 roku)*, „Wiad. PP. SAK” 1986, nr 4, s. 193-200; t e n ż e, *Relacja Prowincjała na zebranie Prowincjalne o stanie Prowincji Chrystusa Króla za okres od maja 1986 do grudnia 1988 roku*, Wiad. PP. SAK” 1988, nr 12, s. 558-561.

⁴² Np. Cz. P a r z y s z e k SAC, *Formacja do apostolstwa świeckich*, „Wiad. PP. SAK” 1983, nr 4, s. 167-177; R. F o r y c k i SAC, *Charyzmat pallotyński w formacji pallotynów na poszczególnych jej szczeblach*, „Wiad. PP. SAK” 1990, nr 11, s. 411-419; E. W e r o n SAC, *Nowości papieskiej adhortacji o formacji kapłańskiej*, „Wiad. PP. SAK” 1992, nr 10, s. 480-489.

⁴³ Cz. P a r z y s z e k SAC, *Relacja Prowincjała na Zebranie Prowincjalne o stanie Prowincji Chrystusa Króla za okres od maja 1986 do grudnia 1988 roku*, „Wiad. PP. SAK” 1988, nr 12, s. 558.

⁴⁴ Warszawa 1990.

szużba⁴⁵ oraz *Posynodalna adhortacja apostolska Pastores dabo vobis Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, do duchowieństwa i wiernych o formacji kapłanów we współczesnym świecie*. Na podstawie tych dokumentów opracowywane są aktualnie kolejne wskazania oraz instrukcje dotyczące zagadnień formacyjnych⁴⁶

Osobnego potraktowania wymaga „formacja pallotyńska”, która jest realizowana na wszystkich poszczególnych szczeblach formacji⁴⁷ Obowiązuje ten sam cel ostateczny formacji, to znaczy do realizowania celu Stowarzyszenia⁴⁸ Świadomość tego celu jest konieczna w procesie formacyjnym i cała formacja powinna przygotowywać do zadań, związanych z realizacją tego celu.

Istotnym zadaniem procesu formacyjnego w powyższym względzie jest znalezienie swojej tożsamości. Obok celów i zadań uwzględnionych w prawie w procesie formacyjnym bardzo ważną rolę ma rozpoznanie duchowości pallotyńskiej⁴⁹ Według ujęcia ks. Romana Foryckiego SAC istotnymi cechami duchowości pallotyńskiej są: 1) chrystoformizm; 2) patrocentryzm; 3) apostołskość; 4) prymat ducha i miłości; 5) otwartość na Ducha Świętego; 6) maryjność; 7) wspólnotowość⁵⁰

Formacja pallotyńska – pisze na innym miejscu ks. Forycki – jest formacją chrześcijańską, posiadającą stosunkowo krótką tradycję. Tym bardziej trzeba sobie postawić pytanie, jaki jest jej cel, jak widzi się w niej Chrystusa. Mając na uwadze

⁴⁵ Dokument końcowy XVI Zebrania Generalnego, Rzym 1990.

⁴⁶ Zob. H. K i e t l i ń s k i SAC, *Odnowa i formacja stała*, „Wiad. PP SAK” 1992, nr 6, s. 273-296; E. W e r o n SAC, *Nowości papieskiej adhortacji o formacji kapłańskiej*, „Wiad. PP SAK” 1992, nr 10, s. 480-489.

⁴⁷ Zob. R. F o r y c k i SAC, *Charyzmat pallotyński w formacji Pallotynów na poszczególnych jej szczeblach (Referat wygłoszony podczas zebrania wychowawców i moderatorów Polskiej Prowincji, dnia 8 listopada 1990 r. w Warszawie)*, „Wiad. PP. SAK” 1990, nr 11, s. 411-419.

⁴⁸ Zob. *Prawo podstawowe*, 67-68.

⁴⁹ Zob. R. F o r y c k i SAC, *Duchowość pallotyńska*, w: *Kontemplacja i działanie*, Warszawa 1983, s. 42-59. Autor podaje prace na ten temat, opublikowane przez pallotynów innych prowincji Stowarzyszenia. Odnośnie do swego artykułu pisze m.in.: „Mam świadomość, że jest to nowa próba syntetycznego spojrzenia na duchowość pallotyńską, stanowiąca nie tyle zamknięcie drogi, ile kolejny etap do dalszych poszukiwań i refleksji”

⁵⁰ Nieco inny podział podaje ks. R. Forycki SAC w artykule *Model pallotyńska jako cel formacji pallotyńskiej (Referat na Kongres Wychowawców Pallotyńskich w Rzymie)*, „Wiad. PP SAK” 1982, nr 3, s. 98-101. Autor wymienia takie elementy: 1) chrystoformizm; 2) patrocentryzm; 3) infinityzm; 4) apostołskość; 5) uniwersalizm; 6) wspólnotowość; 7) ewangeliczność; 8) prymat ducha i miłości; 9) maryjność.

różnego rodzaju tradycje zakonne, akcentując różne modele życia na wzór Chrystusa, jest rzeczą konieczną uświadomienie sobie pallotyńskiego modelu. Jeżeli to jest ważne dla każdego pallotyina, to jest absolutnie konieczne dla wychowawcy. Bez znajomości tego modelu byłby on bowiem ślepy i wodzem ślepych.

Mówiąc o pallotyńskim modelu życia mamy na myśli przede wszystkim ten model życia chrystusowego, jaki był realizowany przez św. Wincentego Pallottiego i jaki został przez niego przekazany następnym pokoleniom, a którego świadectwem była autentycznie pallotyńska tradycja⁵¹

W związku z celem Stowarzyszenia szczególnie zwraca się uwagę w wychowaniu pallotyńskim (na wszystkich etapach formacji) na apostołstwo, zwłaszcza świeckich⁵² Taka świadomość w Polskiej Prowincji była od początku. Jednak szczególne nasilenie i pogłębienie tego problemu nastąpiło po Soborze Watykańskim II, który wydał *Dekret o apostołstwie świeckich*. Na gruncie polskim pogłębieniem tematu zajęło się wielu teologów, w tym pallotyńskich, albowiem tematyka apostołstwa świeckich dotyka samego nerwu tożsamości Stowarzyszenia.

Wielką zasługę w pogłębieniu tematyki apostołstwa ludzi świeckich miał Ośrodek Studiów Pallotyńskich, następnie Instytut Apostolski, przekształcony następnie w Instytut Teologii Apostołstwa⁵³ Członkowie wspomnia-

⁵¹ Tamże, s. 87

⁵² Zob. Cz. P a r z y s z e k SAC, *Formacja do apostołstwa laikatu*, „Wiad. PP. SAK” 1983, nr 4, s. 167-177; M. O l e c h SAC, *Apostołstwo laikatu w formacji okresu wstępnego alumnów*, tamże, s. 178-180; J. W a r z e c h a SAC, *Apostołstwo laikatu w formacji podstawowej alumnów*, tamże, s. 180-185; E. D a n i e l SAC, *Apostołstwo laikatu w formacji permanentnej księży*, tamże, s. 185-189; P M a r e k SAC, *Apostołstwo świeckich w formacji braci SAK*, tamże, s. 189-196. Por. *Formacja ludzi świeckich do apostołstwa – głównym zadaniem Stowarzyszenia Apostołstwa Katolickiego (Przemówienie Ojca Świętego Jana Pawła II wygłoszone do Członków XV Zebrania Generalnego podczas audiencji prywatnej w dniu 12 listopada 1983 roku)*, „Wiad. PP. SAK” 1983, nr 12, s. 460-463; R. F o r y c k i SAC, *Charyzmat pallotyński w formacji Pallotynów na poszczególnych jej szczeblach (Referat wygłoszony podczas zebrania wychowawców i moderatorów Polskiej Prowincji dnia 8 listopada 1990 r. w Warszawie)*, „Wiad. PP. SAK” 1990, nr 11, s. 411-419.

⁵³ Ośrodek Studiów Pallotyńskich powstał 26 stycznia 1964 r. Celem i zadaniem Ośrodka były studia nad pogłębieniem znajomości osoby św. Wincentego Pallottiego i jego duchowości oraz pogłębienie apostołskiej świadomości w Stowarzyszeniu. 2 sierpnia 1972 r. powołano na to miejsce Instytut Apostolski W dekrecie zawarto cel IA: „wszechstronne studium problematyki apostołstwa katolickiego, zwłaszcza apostołstwa świeckich, z uwzględnieniem myśli św. Wincentego Pallottiego oraz sposobu jej realizacji w świecie współczesnym”

Aby jeszcze bardziej rozszerzyć krąg działalności naukowo-dydaktycznej, członkowie Instytutu Apostolskiego w porozumieniu z Akademią Teologii Katolickiej postanowili

nych instytucji opublikowali wiele książek i artykułów na ten temat. Szczególne zasługi w tym względzie mieli m. in.: ks. Eugeniusz Weron SAC, ks. Stanisław Czapla SAC, ks. Franciszek Bogdan SAC, ks. Tomasz Bielski SAC, ks. Alojzy Żuchowski SAC, ks. Czesław Parzyszek SAC, ks. Tadeusz Gliński SAC (zwłaszcza w aspekcie historycznym), ks. Edward Daniel SAC, ks. Feliks Folejewski SAC, ks. Roman Forycki SAC⁵⁴

utworzyć pełnoprawny Instytut Teologii Apostolstwa. Instytut został powołany dekretem ks. prowincjała Henryka Kietlińskiego SAC z 25 września 1982 r.: „Mając na uwadze pełniejszą realizacją charyzmatu św. Wincentego Pallottiego, odpowiadając żywotnym potrzebom Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego i Kościoła w Polsce, w oparciu o Dekret Księdza Arcybiskupa Józefa Glempa, Prymasa Polski, z dnia 14 sierpnia 1982 r., nr 2879/82/P Rada Prowincjalna Polskiej Prowincji Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, na sesji w dniu 18 września 1982 r., przekształciła dotychczasowy Instytut Apostolski, działający przy Wyższym Seminarium Duchownym w Ołtarzewie, w Instytut Teologii Apostolstwa, z siedzibą w Ołtarzewie”

⁵⁴ Zob. np.: E. W e r o n SAC, *List [...] o Apostolstwie Katolickim*, „Wiad. PP SAK” 1960, nr 1, s. 1-13; t e n ż e, *Laikat awansuje*, „Tygodnik Powszechny” 1962, nr 9, s. 3; t e n ż e, *Powrót do podstawowej myśli Założyciela o Apostolstwie Katolickim*, „Roczniki Pallotyńskie” 1963, nr 4, s. 3-4; t e n ż e, *De apostolatu laicorum*, „Acta Societas Apostolatus Catholici” 11(1984), s. 582-586 i 591; t e n ż e, *Apostolstwo świeckich w parafii w ujęciu Soboru Watykańskiego II*, „Roczniki Pallotyńskie” 6(1965), s. 61-79; t e n ż e, *Teologia laikatu po Soborze Watykańskim II*, „Dokumentacja Apostolska” 1(1969), s. 26-53; t e n ż e, *L’Apostolat des Laics. Vatican II*, Paris 1970; t e n ż e, *Świeccy w Kościele – Dekret soborowy o apostolstwie świeckich. Wprowadzenie, tekst, komentarz, uzupełnienie*, Paris 1970; t e n ż e, *Laikat i apostolstwo. Zarys teologii laikatu i apostolstwa ludzi świeckich*, Paris 1973, i in.: S. C z a p l a SAC, *Możliwość realizacji podstawowej myśli Pallottiego w dzisiejszej Polsce*, „Roczniki Pallotyński” 4(1964), s. 145-150; A. Ż u c h o w s k i SAC, *Możliwość realizacji podstawowej myśli Pallottiego w dzisiejszej Polsce*, „Roczniki Pallotyńskie” 4(1963), s. 130-144; T. B i e l s k i SAC, *Realizacja w dziejach Stowarzyszenia podstawowej idei o apostolstwie katolickim*, „Roczniki Pallotyńskie” 11(1974), s. 33-48; T. G l i ń s k i SAC, *Realizacja podstawowej idei apostolatu katolickiego w Polsce*, „Roczniki Pallotyńskie” 11(1974), s. 49-61; Cz. P a r z y s z e k SAC, *Porównanie nauki św. Wincentego Pallottiego z nauką Soboru Watykańskiego Drugiego o apostolstwie świeckich*, „Roczniki Pallotyńskie” 11(1974), s. 62-79; F. B o g d a n SAC, *Współczesny stan apostolstwa świeckich i rola naszego Stowarzyszenia*, „Roczniki Pallotyńskie” 11(1974), s. 80-100; E. D a n i e l SAC, *Zagadnienie formacji apostolskiej na naszych placówkach duszpasterskich*, „Wiad. PP. SAK” 1980, nr 10, s. 152-162; F. F o l e j e w s k i SAC, *Nauka o apostolstwie ludzi świeckich w pismach Wincentego Pallottiego*, Lublin 1965 (mps, KUL); R. F o r y c k i SAC, *Potrzeba apostolstwa świeckich*, Ołtarzew 1968 (mps, Archiwum Prowincjalne SAK w Warszawie).

Formacja seminaryjna

Mówiąc o „formacji seminaryjnej”, mamy na myśli kontynuację formacji pallotyńskiej w okresie od konsekracji czasowej do wiecznej i do święceń kapłańskich⁵⁵

W okresie przedsoborowym formacja seminaryjna została ujęta we wspomnianym *Ratio educandi Societatis Apostolatus Catholici* z 1963 r. Niemniej szybko należało go przerobić zgodnie ze wskazaniem Soboru Watykańskiego II.

W zastosowaniu do seminariów duchownych, wyrazem dużej troski Kościoła o wcielanie w życie uchwał Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza *Dekretu o formacji kapłańskiej*, były posoborowe dokumenty kościelne na temat formacji kandydatów do kapłaństwa. Do tych podstawowych dokumentów należały przede wszystkim: encyklika Pawła VI o celibacie kapłańskim *Sacerdotalis caelibatus* z 24 czerwca 1967 r.⁵⁶, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, wydane przez Kongregację Nauczania Katolickiego, zawierające podstawowe zasady formacji kapłańskiej z 6 stycznia 1970 r.⁵⁷ dokument III synodu biskupów z 1971 r. *De sacerdotio ministeriali*⁵⁸ oraz wytyczne do nauczania filozofii z 20 stycznia 1972⁵⁹

⁵⁵ Por. *Zasady formacji* rozdział III, s. 28-54. Por. K o r y c k i, *Zasady Formacji Polskiej Prowincji*, s. 8-10; P a r z y s z e k, *Sprawozdanie o sytuacji wychowania pallotyńskiego*, s. 79-80. Dyskusje na temat pallotyńskiego Wyższego Seminarium Duchownego w kontekście nauczania Soboru Watykańskiego II znalazły wyraz w pracach Kapituły Prowincjalnej, obradującej w Kościelisku w dniach 22-31 stycznia 1968 r. Tę zmianę dostrzega się m.in. w takich zdaniach: „Wyższe Seminarium Duchowne winno być instytucją półotwartą, tzn. umożliwiającą alumnom kontakt z rodziną i ze światem jako terenem przyszłej działalności apostolskiej. Kontakt ten należy rozszerzyć w miarę zbliżania się do kapłaństwa” Zob. [b. a.], *Uchwały Kapituły Prowincjalnej*, „Wiad. PP. SAK” 1968, nr 1, s. 60. Por. [Stowarzyszenie Apostolstwa Katolickiego], *Jubileusz Seminarium Duchownego 1918-1968*, Ołtarzew 1970, 57-63; *Idźcie na cały świat... 75 lat Pallotyńskiego Wyższego Seminarium Duchownego*, pod red. J. N o w a k a SAC, Ząbki [1983], s. 29-46; J. K o r y c k i SAC, *Działalność pallotyńskiej wspólnoty ołtarzewskiej. I. Formacja kandydatów do kapłaństwa*, w: *Stowarzyszenie Apostolstwa Katolickiego. Jubileusz Wspólnoty Ołtarzewskiej 1927-1977*, Poznań-Warszawa 1977, s. 113-115.

⁵⁶ Zob. „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 50(1968) nr 7, s. 129-154. Por. J. K o r y c k i SAC, *Seminarium, któremu służyłem*, „Wiad. PP. SAK” 1994, nr 4, s. 219. Zob. P a w e ł VI, *Sacerdotalis caelibatus*, W: *Kapłaństwo dzisiaj. Dokumenty Stolicy Świętej*, Poznań-Warszawa 1978, s. 207-242.

⁵⁷ Zob. P a w e ł VI, *Kapłaństwo dzisiaj*, s. 268-328.

⁵⁸ Tamże, s. 243-267.

⁵⁹ Tamże, s. 329-341.

prawa kanonicznego z 2 kwietnia 1975⁶⁰ i teologii z 22 lutego 1976 r.⁶¹ oraz najnowszy dokument, jakim jest wspomniana już i łatwo dostępna posynodalna adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis* Jana Pawła II z 25 marca 1992 r. Wielkokrotnie też o formacji seminaryjnej mówili i pisali papież Paweł VI⁶² oraz Jan Paweł II⁶³

Na podstawie tych wytycznych Polska Prowincja opracowała *Zasady formacji* (1980), w których formacji seminaryjnej poświęcono cały rozdział III pt. *Wyższe Seminarium Duchowne*. Polską Prowincję obejmują również ogólnostowarzyszeniowe *Wytyczne formacji kapłańskiej studentów filozofii i teologii* (1989).

Formację seminaryjną mamy więc bardzo dobrze opracowaną tak ze strony magisterium Kościoła i stowarzyszenia w ogólności, jak również Polskiej Prowincji. Z tego względu ograniczymy się tutaj jedynie do spraw najważniejszych.

Formacja seminaryjna, jak stwierdzają *Zasady formacji Polskiej Prowincji Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego*, jest kontynuacją i pogłębieniem formacji okresu wstępnego i zmierza do ukształtowania alumnów na prawdziwych apostołów i duszpasterzy, na prawdziwych apostołów⁶⁴ Realizuje się przede wszystkim przez formację duchową, doktrynalną i ściśle pastoralną.

Celem formacji duchowej jest prowadzenie głębokiego życia wewnętrznego w jedności z Trójcą Świętą, Najświętszą Maryją Panną, z Kościołem i ze Stowarzyszeniem⁶⁵

Formacja duchowa realizuje się przez następujące formacje szczegółowe: liturgiczną, paraliturgiczną, konsekracyjną, wspólnotową i dyscyplinarną⁶⁶

Celem formacji doktrynalnej jest wewnętrzne wyrobienie alumnów oraz przygotowanie ich do pracy duszpasterskiej i zadań stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, a ten rodzaj formacji polega na zdobywaniu przez alumnów solidnej wiedzy filozoficzno-teologicznej. „nieznaczne odchylenia od programu ogólnopolskiego – jak stwierdzają *Zasady formacji* – wynikają głównie z racji włączenia do programu studiów niektórych przedmiotów

⁶⁰ Tamże, s. 342-348.

⁶¹ Tamże, s. 349-395.

⁶² Tamże, s. 7-206.

⁶³ Zob. m.in. wydawana przez „Pallottinum” seria Nauczanie Papieskie.

⁶⁴ Nr 89 i 90. Por. K o r y c k i, *Zasady formacji Polskiej Prowincji*, s. 8.

⁶⁵ *Zasady formacji*, s. 28-29.

⁶⁶ Zob. dokładny opis każdej z nich: tamże, s. 30-34.

wykładanych w nowicjacie a także przedmiotów własnych, związanych z realizacją celu Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego”⁶⁷

Celem formacji ściśle pastoralnej jest przygotowanie alumnów do posługi słowa, posługi kultowej i postawy apostołsko-służebnej. W formacji tej chodzi więc o zdobycie umiejętności duszpasterzowania, prowadzenie dialogu ze wszystkimi ludźmi i formacji apostołskiej świeckich, na co w Stowarzyszeniu położony jest szczególny akcent. Formację tę realizuje się przez gruntowne studium dyscyplin pastoralnych (katechetyka, homiletyka, teologia pastoralna, liturgika, teologia życia wewnętrznego, teologia apostołstwa), jak i przez praktyczne wcielanie teoretycznych wiadomości nabytych w czasie wykładów (tzw. praktyki pastoralne odbywane pod kierunkiem doświadczonych osób tak w ciągu roku seminaryjnego, jak i podczas wakacji. *Zasady formacji* zaznaczają jednak, że praktyki powinny być zorganizowane w taki sposób, aby nie kolidowały z formacją duchową i doktrynalną).

Szerzej, na poziomie całego Stowarzyszenia, sprawy te zostały potraktowane we wspomnianych *Wytycznych formacji kapłańskiej studentów filozofii i teologii* (Rzym 1989). Dokument ten opisuje główne składniki ogólnokościelnej formacji kapłańskiej z uwzględnieniem specyfiki pallotyńskiej. Z tego względu ma dla formacji pierwszorzędne znaczenie, jakkolwiek musimy poczekać na „wytyczne” dla obu polskich prowincji. Postaramy się uwypuklić typowo pallotyńskie treści z tego ważnego dla formacji seminaryjnej dokumentu. Przede wszystkim dokument na początku stwierdza, że to wszystko, co dzieje się we współczesności, nie jest bez wpływu na proces formacyjny. Dlatego stwierdza, że stałymi punktami odniesienia formacji pallotyńskiej są: świat, w jakim żyjemy, Kościół, któremu służymy, i charyzmat pallotyński, który realizujemy. Nas szczególnie interesuje część pt. *Charyzmat, który realizujemy*. Dokument stwierdza:

Jako pallotyńcy czujemy się w szczególny sposób powołani do naśladowania Jezusa Chrystusa, apostoła Ojca Przedwiecznego. To powołanie przynagla nas do kształtowania w sobie specyficznych cech pallotyńskiej tożsamości i do realizowania pallotyńskiego apostołstwa. Nasza tożsamość wyraża się w apostołstwie, a nasze apostołstwo jest istotnym elementem naszej tożsamości. U podstaw tożsamości i apostołstwa leży charyzmat pallotyński, jako dar Ducha Świętego⁶⁸

⁶⁷ Tamże, s. 38, nr 107

⁶⁸ *Wytyczne formacji kapłańskiej*, Rzym 1989, nr 12, s. 10.

Dalej dokument szerzej omawia: charyzmat pallotyński, tożsamość pallotyńska, apostołstwo pallotyńskie, zadania pallotyńskie. Reasumując, stwierdza to, co stanowi podstawę innych formacji seminaryjnych, a mianowicie formacji do dojrzałości ludzkiej, formacji duchowej, intelektualnej, pastoralnej, wspólnotowej⁶⁹

Dokument podkreśla także, że nie tylko prowincja, władze seminaryjne, wychowawcy seminaryjni są odpowiedzialni za rozwój powołania, ale także sam alumn, który otrzymał powołanie⁷⁰ Mamy więc do czynienia z prawidłowo pojętą autoformacją.

Praktycznym wyrazem wymienionych formacji było codzienne funkcjonowanie Wyższego Seminarium Duchownego w Ołtarzewie (czasowo z filiami w Otwocku, Wadowicach i Ząbkowicach Śląskich)⁷¹

Formację duchową, najważniejszą według Soboru Watykańskiego II (DFK 8), w Seminarium ołtarzewskim realizowano poprzez liturgię, paraliturgię, konsekrację, modlitwy, dyscyplinę. Wzrostowi duchowemu służyły takie pomoce, jak: codzienna msza św., liczne nabożeństwa, adoracje Najświętszego Sakramentu, konsekracja, wprowadzenia w posługi lektoratu i akolitu, święcenia diakonatu i prezbiteratu, comiesięczny dzień skupienia, półgodzinne medytacje, modlitwy wspólne, czytania duchowe, pielgrzymki, świętowania, jubileusze⁷² Prace ojców duchownych znajdowały oparcie

⁶⁹ *Formacja do dojrzałości ludzkiej*, tamże, s. 15-18, nr 22-29; *Formacja duchowa*, tamże, s. 19-28, nr 30-51; *Formacja intelektualna*, tamże, s. 29-32, nr 52-64; *Formacja pastoralna*, tamże, s. 33-36, nr 65-77; *Formacja wspólnotowa*, tamże, s. 37-39, nr 78-84.

⁷⁰ Tamże, s. 40, nr 85-86.

⁷¹ Po rozwiązaniu przez władze cywilne Niższego Seminarium Duchownego w Wadowicach na Kopcu oraz Niższego Seminarium Duchownego dla Spóźnionych Powołań w 1952 r. do nowicjatu Stowarzyszenia wstąpiło wielu uczniów jeszcze przed maturą, którą uzyskiwali sukcesywnie w wieczorowych szkołach państwowych. Po maturze rozpoczęli zgodnie z przepisami studia filozoficzne. Było ich tak wielu, że nie pomieścili się w Ołtarzewie, stąd Rada Prowincjalna utworzyła filie.

⁷² Na ten temat istnieje ogromna literatura, począwszy od Kroniki Seminaryjnej poprzez *Wiad. PP SAK* aż po pismo *WSD* w Ołtarzewie pt. „*Nasz Prąd*” Dla przykładu podaję tutaj tytuły niektórych artykułów: [b. a.], *Rok 1967 w kronikach naszych domów*. Ołtarzew, „*Wiad. PP SAK*” 1968, nr 2, s. 122 (dzień skupienia dla powracających z wojska); [b. a.], *Pielgrzymka alumnów do Sanktuarium w Hodyszewie*, „*Wiad. PP. SAK*” 1978, nr 6-7, s. 59-60; A. G ł a d y s z SAC, *Udział Seminarium w czuwaniu w kościele pw. św. Stanisława Kostki*, „*Wiad. PP SAK*” 1985, nr 10, s. 587-588; t e n ż e, *Nabożeństwo ekumeniczne*, „*Wiad. PP SAK*” 1986, nr 5, s. 315; A. K l e i n SAC, *Uroczystości 50-lecia kapłaństwa w Ołtarzewie*, „*Wiad. PP SAK*” 1988, nr 6, s. 285-287; [Uczestnicy], *Dyrektorium i wieczna profesja w Czarnej*, „*Wiad. PP SAK*” 1989, nr 9, s. 342-343; G. R a d z i k o w s k i SAC, *Święcenia prezbiteratu w Ołtarzewie*, „*Wiad. PP. SAK*” 1990, nr 5, s. 183-184;

w inicjatywach samych alumnów. Liczne grupy zainteresowań apostołskich, jak: liturgiczna, modlitewna, eucharystyczna, misyjna, miłosierdzia Bożego, homiletyczna, polonijna, apostołska, charytatywna, ekumeniczna, przygotowywały różnego rodzaju nabożeństwa i modlitwy okolicznościowe. O niektórych inicjatywach w tym względzie wspomniano w połączeniu z formacją pastoralną. W formacji duchowej zawsze uwzględniano treści związane ze św. Wincentym Pallottim czy z pallotyńskimi świętami, jak np. uroczystości z okazji beatyfikacji i kanonizacji w 1950 i 1963 r. Pallotyńską duchowością naznaczone były dyrektoria przed wieczną profesją, rekolekcje przed czasowymi profesjami, przed święceniami, dni skupienia i coroczne Dni Pallottiego. Nad formacją duchową zawsze czuwali ojcowie duchowni.

Istotna była także formacja doktrynalna, przesiąknięta duchem pallotyńskim. Nad formacją intelektualną czuwali profesorowie, z których większość należała do stanu duchownego. Oprócz przedmiotów wskazanych przez *Ratio studiorum pro Polonia* wprowadzono takie dodatkowe przedmioty, jak: teologia apostołstwa ludzi świeckich, misjologia, nauka o Stowarzyszeniu. Prowadzone przez profesorów seminaria naukowe (magistersko-seminaryjne) również były ukierunkowane na tematykę pallotyńską. Obok uczestnictwa w wykładach, ćwiczeniach, lektoratach, konwersatoriach, egzaminach, kolokwiach oraz seminariach, na których obecność była obowiązkowa, alumni ołtarzewscy brali udział w licznych sympozjach organizowanych w Ołtarzewie czy w innych miejscowościach i w prelekcjach⁷³. Alumni próbowali swoich sił w pisarstwie naukowym. Zwykle pierwsze

A. G a l b a s SAC, *Z życia WSD w Ołtarzewie*, „Wiad. PP. SAK” 1990, nr 9, s. 340-342; A. A d a m k o w s k i SAC, *Dzień skupienia w WSD w Ołtarzewie*, „Wiad. PP. SAK” 1990, nr 11, s. 432-433; T. N o w e k SAC, *Wieczna profesja alumnów VI kursu*, „Wiad. PP. SAK” 1991, nr 10, s. 450-452; W B ł a s z c z a k SAC, *O powołaniu myśli kilka*, „Nasz Prąd” 1988, nr 4, s. 13-14; P J a n k o w s k i SAC, *Kronika*, „Nasz Prąd” 1988, nr 11, s. 68-69.

⁷³ Literatura na ten temat jest bardzo bogata. Zob. m.in.: [b. a.], *Rok 1967 w kronikach naszych domów*, „Wiad. PP. SAK” 1968, nr 2, 118-120; [b. a.], *Ogólnopolskie Sympozjum Teologiczne z okazji 10-lecia Soboru Watykańskiego II. „Odpowiedzialni za świat”*, „Wiad. PP. SAK” 1975, nr 9, s. 113-115; B. S z p a k o w s k i SAC, *Ku jednej owczarni (Ołtarzewskie Sympozjum Ekumeniczne)*, „Wiad. PP. SAK” 1979, nr 12, s. 157-161; A. G ł a d y s z SAC, *Sympozjum na temat apostołstwa*, „Wiad. PP. SAK” 1984, nr 2, s. 78-80; t e n ż e, *Einstein contra Kopernik*, „Nasz Prąd” 1983, nr 12, s. 15-18; W G ą s k a SAC, L. J a n i k SAC, *Międzyseminaryjne sympozjum polonijne*, „Nasz Prąd” 1984, nr 3, s. 47-48; A. K l e i n SAC, *Sympozjum naukowe pt. „Świeccy w Kościele”*, „Wiad. PP. SAK” 1988, nr 2, s. 86; G. R a d z i k o w s k i SAC, *Sympozjum naukowe z okazji Dni Pallottiego*, „Wiad. PP. SAK” 1990, nr 4, s. 154-156.

publikacje naukowe zamieszczano w wydawanym od 1953 r. czasopiśmie „Nasz Prąd”, a także w drukowanym miesięczniku „Królowa Apostołów” oraz w dwumiesięczniku naukowym „Communio”, najczęściej tłumacząc artykuły z języków obcych na język polski⁷⁴

Największe zmiany w powojennych dziejach pallotyńskiego seminarium duchownego dokonały się w zakresie formacji pastoralnej. Wiązało się to z wytycznymi Soboru Watykańskiego II. Wyższe Seminarium Duchowne stało się bardziej otwarte. Do końca lat sześćdziesiątych alumni przygotowywali się do posługi duszpasterskiej bardziej teoretycznie, a praktyczne umiejętności zdobywali dopiero po otrzymaniu święceń kapłańskich na tzw. roku pastoralnym.

Od początku lat siedemdziesiątych pastoralne przygotowanie praktyczne przeniesiono na teren wychowania seminaryjnego. Tutaj alumni przygotowywali się do czekających ich zadań apostołskich i duszpasterskich. W czasie formacji przygotowującej do kapłaństwa alumni zdobywali takie podstawowe umiejętności duszpasterstwa zwyczajnego, jak: katechizowanie, sprawowanie sakramentów, głoszenie homilii, przeprowadzanie rekolekcji i misji ludowych, administrowanie parafią czy kierownictwo religijne różnych grup. Każdy alumn odbywał również praktykę pastoralną, a diakoni pięcioletnią praktykę pastoralno-katechetyczną na wyznaczonej parafii pallotyńskiej w Polsce. Jak wykazują „sprawozdania” prefektów studiów z działalności wyższego seminarium duchownego w Ołtarzewie, alumni byli zaangażowani w bardzo wielu praktykach pastoralnych. Jako przykład niech posłużą wybrane praktyki pastoralne z 1991 r.:

- pomoc w duszpasterstwie parafialnym,
- pomoc w duszpasterstwie współpracowników w seminarium i w terenie,
- pomoc w duszpasterstwie harcerzy,
- pomoc w duszpasterstwie ruchu Rodzina Rodzin,
- pomoc w duszpasterstwie chorych w Konstancinie,
- pomoc w duszpasterstwie dzieci i młodzieży w Warszawie,
- pomoc w duszpasterstwie Przymierza Rodzin,
- pomoc w organizowaniu ruchu oazowego,

⁷⁴ Wszystkie publikacje zostały zgromadzone przez ks. Kazimierza Nowaka SAC w *Bibliografii prac członków Polskiej Prowincji Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego 1907-1985* (Warszawa 1989) oraz *Bibliografii prac pallotynów (1985-1993)*, t. 2 z uzupełnieniami od 1907 r., Ząbki 1997.

- pomoc w redakcji „Królowej Apostołów”,
- pomoc w prowadzeniu skupień dla grup powołaniowych.

Ponadto w czasie ferii letnich alumni byli zaangażowani w następujących dziedzinach:

- prowadzenie oaz, czyli w Ruchu Światło–Życie,
- prowadzenie obozów dziecięcych i młodzieżowych,
- udział w obozach harcerskich,
- pomoc w duszpasterstwie powołań – postulat,
- pomoc w duszpasterstwie obozowym grup Rodziny Rodzin,
- pomoc w duszpasterstwie obozowym grup SOS,
- pomoc i uczestnictwo w pieszej pielgrzymce na Jasną Górę,
- pomoc w duszpasterstwie rekolekcyjnym wieczerników misyjnych,
- praktyki w szpitalach,
- pomoc w duszpasterstwie zak,
- pomoc w duszpasterstwie parafialnym w naszych placówkach⁷⁵

Bardzo ważną rolę w formacji zarówno pastoralnej, jak i duchowej odgrywało w Seminarium życie kulturalne. Dużą sławą cieszył się teatr seminaryjny, który korzystał z obszernej sali pod kościołem. Zwykle w repertuarze teatralnym były misteria Męki Pańskiej w okresie wielkopostnym oraz inne sztuki religijne w okresie adwentowym⁷⁶. Klerycy organizowali przeróżne imprezy kulturalne, jak: festiwale piosenki, spotkania z artystami, wieczorki poetyckie i słowno-muzyczne, koncerty, recitale

⁷⁵ P. G ó r a l c z y k SAC, *Sprawozdanie z działalności naukowej, dydaktycznej i gospodarczej Wyższego Seminarium Duchownego w Ołtarzewie w roku akademickim 1991/92*, „Wiad. PP. SAK” 1992, nr 10, s. 510-511. Por. K. W i ę s y k SAC, *Słowo pastoralne do neoprezbiterów*, „Nasz Prąd” 1988, nr 4, s. 28-30; R. W r ó b e l, *Droga...*, „Nasz Prąd” 1988, nr 5, s. 18-19; Z. K a c z m a r c z y k SAC, *Symposium w Jadwisinie*, „Nasz Prąd” 1988, nr 7-8, s. 32-35.

⁷⁶ Zob. np.: [b. a.], *Kronika z naszych domów za 1958 r.*, „Wiad. PP. SAK” 1959, nr 2, s. 36; A. G ł a d y s z SAC, *Teatr seminaryjny o św. Wincentym Pallottim*, „Wiad. PP. SAK” 1983, nr 11, s. 445; A. K l e i n SAC, *Wielkopostne Misterium Życia, Śmierci i Zmartwychwstania*, „Wiad. PP. SAK” 1988, nr 2, s. 87-89; t e n ż e, *„Paweł z Tarsu” na deskach seminaryjnej sceny*, „Wiad. PP. SAK” 1987, nr 12, s. 559-560; G. R a d z i k o w s k i SAC, *Misterium Męki Pańskiej w Ołtarzewie*, „Wiad. PP. SAK” 1990, nr 2, s. 65-67; P. D u s z a k SAC, *Misterium Męki Pańskiej w Ołtarzewie*, „Wiad. PP. SAK” 1991, nr 2, s. 88-89; R. P a w ł o w s k i SAC, *Z życia teatralnego w WSD w Ołtarzewie*, *Wiad. PP. SAK* 1992, nr 12, s. 609-611; t e n ż e, *Misterium Męki Pańskiej w naszym Seminarium*, „Wiad. PP. SAK” 1993, nr 4, s. 221-222; S. P a w ł o w s k i SAC, *Wielkopostne misterium życia, śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa*, „Nasz Prąd” 1988, nr 3, s. 50.

piosenki religijnej, turnieje wiedzy o..., wieczory poświęcone świętym (Józefowi, Maksymilianowi Kolbemu, Stanisławowi Kostce, Maryi, Mikołajowi, Pallottiemu) i kandydatom na ołtarze (Kolbemu, Szulmińskiemu), „otrząsiny”, kabarety, projekcje filmowe⁷⁷ Nagrany przez kleryka Jacka Dzika SAC (odszedł z seminarium) film pt. *Zanim pójdą...* o życiu Wyższego Seminarium Duchownego w Ołtarzewie, z klerykiem Bolesławem Krawczykiem SAC w roli głównej, był wyświetlany w wielu miejscach i dla tysięcy ludzi.

Już starożytni twierdzili, że „w zdrowym ciele, zdrowy duch”, dlatego nie można zapominać o formacji turystyczno-sportowej. Alumni uczestniczyli w licznych wycieczkach seminaryjnych i w rajdach na terenie Polski; brali udział w rozgrywkach międzyseminaryjnych i olimpiadzie seminaryjnej⁷⁸

Reasumując, należy stwierdzić, że w całym Stowarzyszeniu Apostolstwa Katolickiego, jak w Polskiej Prowincji dbano o sprawy formacyjne. Różne bywały koncepcje, ale wszystkie one zmierzały do jednego, a mianowicie, aby każdy pallotyń był człowiekiem zmierzającym do świętości oraz aby realizował charyzmat Założyciela, czyli był animatorem ludzi świeckich.

⁷⁷ Zob. np.: [b. a.], *Kronika z naszych domów za 1958 r.*, „Wiad. PP. SAK” 1959, nr 2, s. 40; [b. a.], *Rok Millenijny w kronikach naszych domów*, „Wiad. PP. SAK” 1967, nr 2, s. 72-73; [b. a.], *Rok 1969 w kronikach naszych domów*, „Wiad. PP. SAK” 1970, nr 1, s. 23; B. S z p a k o w s k i SAC, *Z życia domu seminaryjnego w Ołtarzewie w r. 1978*, „Wiad. PP. SAK” 1979, nr 4, s. 63-64; P R u d n i k SAC, *Pierwszy Seminaryjny Konkurs Piosenki Religijnej i Niebanalnej przy Gitarze – Ołtarzew 1987*, „Wiad. PP. SAK” 1987, nr 4, s. 196-197; t e n ż e, *Spotkanie z aktorem Wacławem Kowalskim*, „Wiad. PP. SAK” 1987, nr 3, s. 117-118; A. G ł a d y s z SAC, *Wieczór poświęcony pamięci Chopina i Norwida w Seminarium*, „Wiad. PP. SAK” 1983, nr 10, s. 419; t e n ż e, *Rocznica śmierci ks. Stanisława Szulmińskiego*, „Wiad. PP. SAK” 1983, nr 12, s. 470-471; t e n ż e, *Seminaryjne rozrywki*, „Wiad. PP. SAK” 1985, nr 12, s. 692-693; D. W a l a s e k SAC, *Przeгляд piosenki religijnej i niebanalnej, Ołtarzew '89*, „Wiad. PP. SAK” 1989, nr 5, s. 181-183; A. D a n i e w i c z SAC, *Stanisław Sojka w Ołtarzewie*, „Wiad. PP. SAK” 1990, nr 2, s. 59-60.

⁷⁸ Zob. np.: [b. a.], *Rok Millenijny w kronikach naszych domów*, „Wiad. PP. SAK” 1967, nr 2, s. 71; [b. a.], *Rok 1967 w kronikach naszych domów*, „Wiad. PP. SAK” 1968, nr 2, s. 123; J. C i e s i e l s k i SAC, *Seminaryjna wycieczka*, „Wiad. PP. SAK” 1984, nr 5, s. 201-202; T. S k i b i Ń s k i SAC, *Kronika: 6 marca*, „Nasz Prąd” 1984, nr 3, s. 54.

THE PRINCIPLES OF THE FORMATION OF THE SOCIETY
OF CATHOLIC APOSTLESHIP AND THEIR APPLICATION
IN THE THEOLOGICAL SEMINARY IN OŻARÓW MAZOWIECKI
(1945-1993)

S u m m a r y

The question of formation in the Society of Catholic Apostleship has been the concern of each General Chapter (or Assembly, as it is called after Vatican Council II), Each General Board as the executive body, each Provincial Board.

It was similarly in the Polish Province of Christ the King of the Society of Catholic Apostleship. Their members were popularly called Pallotins, after the name of St. Wincenty Pallotti (1795-1850), who set up this congregation of priests and friars in order to encourage the laity to universal apostleship.

The problem was two formative ways, that is the traditional one and the so-called organic ascetism, propagated by the Apostolic Movement from Szentszat, until 1965, a movement which remained within the Society.

As a result of the efforts to unify the formation was the *Ratio educandi societatis Apostolatus Catholici* signed by Rev. Wilhelm Moehler SAC, the general of the Society, on 1st July 1963. Hence it was during Vatican Council II and a few months after St. Wincenty Pallotti had been canonized (20th January 1963).

The Second Vatican Council put the whole formative process in a different perspective, adjusting it to new pastoral requirements. The Extraordinary General Chapter dealt with this issue; it took place in Rome at the turn of 1968 and 1969. Eventually, the General Board approved the „General guidelines of formation in the introductory period” on 20th March 1987, and on 9th June 1989 the „Guidelines of the sacerdotal formation of philosophy and theology students in the Society of Catholic Apostleship”

The paper has not dealt with the formation at all the stages of „religious” life, but only with the formation in the Theological Seminary of the Society in Ożarów Mazowiecki, the former Ołtarzew. New trends has been noticed, that is some other things are stressed in the formative process after Vatican Council II.

Translated by Jan Kłós